T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

III. KUTLU DOĞUM SEMPOZYUMU

(TEBLİĞLER)

20 NİSAN 2000
ISPARTA

S.D.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 9
BİLİMSEL TOPLANTILAR YAYIN NO : 3

TERTİP HEYETİ

Başkan : Prof. Dr. İsmail YAKIT (Dekan)

Sekreter : Yrd. Doç. Dr. Kemal SÖZEN

Üyeler : Prof. Dr. Mustafa ÇETİN
Prof. Dr. M. Orhan ÜNER
Doç. Dr. M. Saffet SARIKAYA

ISBN 975-7929-33-6

DİZGİ
Ayşe SERİM

KAPAK
S.D.Ü. Basın ve Halkla İlişkiler

BASKI
Ali ÇOLAK

Yayınlanan Tebliğlerin Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.
Yayınlanan tebliğler kaynak gösterilmek şartiyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir
©SDÜ İlahiyat Fakültesi Isparta-2001

İSTEME ADRESİ
S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Merkez Kampüsü ISPARTA
Tel : (0.246) 237 10 61 Fax: (0.246) 237 10 58

HZ. PEYGAMBER'İN MÜSLÜMAN OLMAYANLARLA MÜNASEBETLERİ

Yrd. Doç. Dr. Nasuh GÜNAY*

Saygıdeğer misafirler, değerli katılımcılar,

İslam tebliğ edilmeye başlandığında Arabistan'daki insanlar inanç bakımından: Müslümanlar, Yahudiler, Sabiiler, Hıristiyanlar, Mecusiler, putperestler şeklinde gruplara ayrılmaktadır. Bunlara bir de muvahhidleri ekleyebiliriz.

Hz. Peygamber'in müslümanların haricindeki insanlarla olan münasebetleri nasıldı, onlara nasıl davranıyordu?

Putperest Müşriklere Tavrı:

Putperestlik, Arabistan'a Amr b. Luhayy tarafından getirilmiş[1], zamanla Hicaz bölgesindeki Araplar putperestliği milli bir din olarak kabul ederek, yabancı dinlere (Yahudilik, Hıristiyanlık gibi) iltifat etmemişlerdir.[2] Zira Mekkeli müşriklerin, aristokrakların menfeatlerine set çeken, onların otoritelerini ayak altına alan Allah katında üstünlüğün ancak takva sahibi olmakla mümkün olduğunu[3] belirterek, köle ile kabile reisini aynı seviyeye getiren bir dine, bir peygambere ilgi göstermeleri de hiç mümkün değildi. Bırakın böyle bir dinin tebliğine müsade etmeyi, dinlemeye bile tahammülleri yoktu. Hz. Muhammed'i ve taraftarlarını düşman ilan eden müşriklerin O'na ve çevresindekilere yaptığı zulüm ve işkenceleri tarihi vesikalar kaydetmektedir. Burada sadece, putperest müşriklerin Hz. Muhammed

---

* S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 M.Ali Kapar, Hz. Muhammed'in Müşriklerle Münasebetleri, İstanbul, 1993, 27.

2 Mehmet Aydın, "Hz. Muhammed Devrinde Müslüman-Hristiyan Münasebetlerine Bakış", Hristiyan Müslüman Münasebetleri, İstanbul, 1994, 81.

3 Hucurat, 13.

ve inananlara yaptıklarına karşılık Hz. Peygamber'in nasıl davrandığını, nasıl karşılık verdiğini ortaya koymak için sadece bir kaç örnek vererek konuya açıklık getirmek istiyorum.

Hz. Peygamber Taife yolculuk yapmış fakat oradaki putperest müşriklerin hakaretlerine maruz kalmış, yetmezmiş gibi bu insanlar Hz. Peygamber'i taşlamışlardı. Dönüşte Hz. Peygamber'e Cebrail gelerek Allah'ın bu üzücü olaydan dolayı bu kavmi helak etmek istediğini bildirince, onların helak edilmelerine Hz. Peygamber'in gönlü razı olmamıştı.

Putperest müşrikler müslümanlarla yaptıkları savaşlarda şehit ettikleri müslümanların kalplerini çıkarma, esir ettikleri kişileri öldürüp kafataslarını şarap içerken kadeh olarak kullanma ve yine ölülerin çeşitli uzuvlarını keserek, süs eşyası ve gerdanlık yapma vahşiliğini gösterdikleri halde, Hz. Peygamber müşrik ölülere bile saygılı davranmış ve insanlık dışı muamele yapılmamasını emretmiştir. Hz. Peygamber bu hususta, cihada çıkan komutanlarına "... ölülerin burnunu, kulaklarını kesmeyin" emrini vermiştir.[4] Yine O, müşriklerin savaş alanında terk ettikleri ölülerin yırtıcı hayvanlara yem olmamaları için, kazılan çukurlara defnedilmesini sağlamıştır.[5]

Söz harpten açılmışken Hz. Peygamber'in komutanlarına yaptığı şu tavsiyeleri burada zikrederek günümüzde Bosna-Hersek'te Sırpların ve Çeçenistan'da, Rusların yaptıklarına dikkatinizi çekmek istiyorum.

"Ansızın baskın yapmayınız, karşı taraftan saldırı olmadan saldırıya geçmeyiniz, savaş esnasında katliama yönelmeyiniz ve haddi aşmayınız, kadın ve çocukları, yaralıları, din adamlarını, savaşabilme iktidarına sahip olmayanları öldürmeyiniz, azaları kesmek suretiyle eziyet etmeyiniz, intikam hırsıyla hareket etmeyiniz, harp sonunda esirlere iyi muamele ediniz."[6]

---

4 Müslim, Cihad 3, (II/1357); Ebu Davud, Cihad 82 (III/86); Hamidullah, İslam Peygamberi, I/255, İstanbul, 1981; Kopar 200; Osman Güner, Resulullah'ın Ehli Kitap'la Münasebetleri, Ankara 1997, 306.

5 Hamidullah, II/306.

6 Ebu Yusuf, Kitabu'l-Haraç, 193-196; Kopar, 168.

Hz. Peygamber'in amacı Allah'ın bir olduğu inancını yerleştirmek; ona şirk koşulmamasını telkin etmekti. Onun mücadelesi tevhid hakikatinin kabulüne yönelikti. Nitekim Hz. Peygamber, ehli kitap oldukları için Yahudi ve Hıristiyanlara İslam'ı kabul etmeseler bile cizye üzere antlaşma yapılabileceğini bildirirken putperest inançlarından dolayı necis olan müşrikler bu imtiyazdan istisna edilmiş, sadece, İslam ile kılıç arasında muhayyer bırakılmıştır.[7]

Yukarda bahsedilen birkaç örnekten anlaşılacağı gibi Hz. Peygamber putperestlere bile insanî bir tavır içinde olmuştur.

Hz. Peygamber'in Hıristiyanlara Tavrı

Ehl-i kitap olarak kabul edilen Hıristiyanlar Hz. Peygamber döneminde islamiyetin beşiği olan Mekke'de pek nadirdi. Hz. Muhammed'in yakınlarından olan Veraka b. Nevfel dışındakilerin hepsi kölelerden oluşuyordu. Medine'deki Hıristiyanlar ise küçük bir gruptan müteşekkil idi.[8] İslam'ı kabul eden daha önce hıristiyan olan köleler arasında Zeyd b. Harise el Kelbî, Bilal b. Rabah el-Habeşi, Selman el-Farisi gibi meşhur sahabeler de vardı.[9] Mekkeli Arapların ise Hıristiyanlığa hoş bakmadıkları görülmektedir. Nitekim Muaviye b. el-Muzire b. Ebi'l-As'ın kızlarından Amra'nın Ebu Necda isimli bir Hıristiyanla evlenmesi sebebiyle, bu sülale ayıplanmıştır.[10]

Hz. Peygamber'in Hıristiyanlarla münasebeti dostane olmuştur. İlk vahiy söz konusu olduğunda Veraka b. Nevfel'le görüşmüş, Taif dönüşünde Hıristiyan bir kölenin kendisine ikram ettiklerini kabul etmiş, Mekke'deki Hıristiyan demirciyi zaman zaman ziyaret etmiştir.

Bizanslılarla İranlılar arasında gerçekleşen bir savaşta Bizansların (yani Hıristiyanların) İranlılara yenilmesi Mekke'deki müslümanları üzmüştür. Bu hadise ile bağlantılı olarak Mekkeli

---

7 Tevbe 29; Kopar 271; Levent Öztürk, İslam Toplumunda Birarada Yaşama Tecrübesi, İstanbul 1995, 83; Fayda, 83.

8 Öztürk, 25; Hamidullah, I/688.

9 Hanbel, V/4441, 4444, Müstedrek, III, 283, 397 (109)

10 Öztürk, 25.

putperest müşrikler ehl-i kitap olan Hıristiyanların putperestlere yenilmesine sevinmişlerdir. Hz. Peygamber bu olayda müşriklere karşı, ehl-i kitaba taraf olmuştur. Çünkü ehl-i kitap İslam'a müşriklerden daha yakındı. Müslümanların bu hadiseye üzülmeleri üzerine Bizanslıların galip geleceğini bildiren Rum suresi nazil olmuştur.[11] Nitekim Rumlar Bedir gününde İranlılara galip gelmişler, müslümanlar da bu zafere sevinmişlerdir.

Kur'an'da zikredilen acıklı başka bir olay şu şekildedir. Yahudi kralı Zu Nuvas Necran Hıristiyanlarına işkence ve zulüm tatbik etmiş ve büyük ateş çukurları açtırarak canlı canlı bu insanları yaktırmıştır.[12]

Hz. Peygamber hiç tereddüt etmeden diğer peygamberler gibi Hz. İsa'yı hak peygamber olarak kabul etmiştir. Bununla beraber o bir vesile ile Hz. İsa'ya "kardeşim" tabirini de kullanmıştır.[13]

Hz. Peygamber'in müşriklerin işkencelerinden kurtulmaları gayesiyle müslümanları gönderdiği ilk yer bir Hıristiyan ülkesi olan Habeşistan olmuştur. Nitekim Hz. Peygamber oradan bahsederken oranın yöneticisinin adil ve iyi birisi olduğundan söz etmiştir.[14]

Hz. Peygamber'in hayatında Müslüman-Hıristiyan diyaloğunun en dikkati çeken kısmı, o dönem Hıristiyanlığın merkezi olan Necrandan gelen Hıristiyanlarla yaptığı temastır. Onlar Medine'ye Hz. Peygamber'le görüşmeye geldiklerinde Hz. Peygamber onlara Kudüs yönüne dönerek, kendi dinlerinin gereği ibadet etmeye müsade etmiştir.[15]

Hz. Peygamber döneminde Necranlılarla yapılan antlaşma ile onların malları, canları teminat altına alınmış, kendi inançları

---

11 Rum, 1-5; İmam Vahidi, Esbabu Nuzuli'l-Kur'an, Beyrut 1991, 144, Taberi, Camiu'l-Beyan, XI/26; Büyük İslam Tarihi, 233.

12 Uhdud, 4; Hamidullah, 680.

13 Hz. Peygamber'in Taif dönüşü uğradığı köleye verdiği cevap; Buhari, Enbiya 48 (IV/242), Güner, 107.

14 Büyük İslam Tarihi, I/212-214; Hamidullah, I/117.

15 Hamidullah, II/1085, Güner, 315.

bağlamında sahip oldukları, haçlarına, çanlarına, mabetlerine, mabetlerinde bulunan suret ve heykellere dokunulmamıştı.[16]

Yine Hz. Peygamber döneminde kiliselerin bir kısmına el konulduğu, yeniden kilise yapılmasının yasaklandığı, yıkılanların tamir edilmesine müsaade edilmediğini gösteren hiç bir sahih belge mevcut değildir.[17] Hatta o komutanlarına "Yakında kendilerini Allah'a ibadete verdiklerini sanan kimselerle karşılaşacaksınız, onları meşgaleleri ile başbaşa bırakınız. Kadınları, çocukları öldürmeyin, ağaçları kesmeyin" tavsiyelerinde bulunmuştur.[18] Bununla beraber o anlaşma yaptığı ehl-i kitap insanları iç işlerinde serbest bırakmış, onları İslam'ı kabul etmeye zorlamamıştır. Muahedeli kimselerin haksız yere öldürülmesini kesinlikle men etmiş, bu kurala uymayan kimsenin cennete uzak olacağını bildirmiştir.[19]

Hz. Peygamber'in Hıristiyanlara karşı bu müsamahalı tavrı şüphesiz İslam'ın özünden kaynaklanmaktadır. Hz. Peygamber'in Hıristiyanlarla mücadele ettiği husus daha çok tevhide aykırı inançlardı. Onun karşı çıktığı özellikle Hıristiyanların teslis ile ilgili iddiaları ve Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğu yönündeki iddialarıydı. Hz. Peygamber bu hususta bir tartışma sırasında "Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren odur" ayeti nazil olmuştur.[20]

Hz. Peygamber'in Hıristiyanlara olan iyi muamelesi ve hoşgörüsü ne zaman bitmiştir? Hıristiyanların Hz. Peygamber'in elçilerini öldürmeleri ve Hz. Peygamber'le alay etmeleriyle bu iki dine inananların arası açılmış, Hz. Peygamber de onlara savaş açmıştır.[21] İslam'ın yarımada dışına taşmaya başladığı dönemde ise Hıristiyanlarla mücadele başlamıştır. Nitekim Hıristiyanlar'ın İslam'ın

---

16 Öztürk, 73, 128, 129, 135.

17 Öztürk, 86.

18 Hanbel I/300, Güner, 303; Kopar, 169.

19 Buhari, Cizye, 5; Öztürk, 162.

20 Büyük İslam Tarihi, I/409.

21 Büyük İslam Tarihi, I/508.

o bölgelerde yayılmasına engel olma çabaları bu mücadelenin temelini oluşturmuştur.[22]

Yahudilere Tavrı

Hz. Peygamber döneminde Mekke'de Yahudilerin varlığından pek söz edilmez. Yahudilerin Hz. Peygamber'le dolayısıyla müslümanlarla irtibatı daha çok hicretten sonra söz konusu olmuştur.

Yahudilerin Arabistan'a gelmeleri Buhtun Nasır'ın ülkelerini yağma etmesinden sonra olmuştur. Ayrıca Yahudiler Tevrat'ı öğretmek için Filistin'den Arabistan'a geldikleri ve İslam'ın gelişine kadar Medine'de kaldıkları rivayet edilmektedir.[23]

Medine'deki Yahudiler Kaynuka Beni Nadir ve Beni Kurayza kabilelerinden ibaretti. Ziraat, dericilik, kuyumculuk yaparak ticaretle ugraşıyorlar, bankerlik yapıyorlardı. Medine'nin çevresinde ayrı bir koloni şeklinde kalelerde yaşıyorlardı.[24] Onlar arapça konuşuyorlar, ibrani yazısını kullanıyorlardı.[25]

Aslında yahudiler bir peygamber bekliyorlardı. Fakat onların beklediği peygamber kendi kavimlerinden olması gereken kavmî bir peygamberdi. Fakat onlar Kur'an'ın ifadesine göre (Bakara 69) "Bildikleri kendilerine gelince onu inkar etmişlerdir." Buna rağmen Hz. Peygamber onlara iyi davranmış onlarla anlaşma yapmıştır.[26]

Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettiğinde oradaki müslümanları birbiriyle kardeş ilan etmiş, Yahudilerle de "Medine Vesikası" denilen bir anlaşma imzalamıştır.

Bu anlaşmaya göre Yahudilerle, Müslümanlar bir camia teşkil etmekte idiler. Yine bu antlaşma hükümlerince taraflar kendi dinlerinde serbestti. Yahudiler bu anlaşma gereğince kendi

---

22 Güner, 307.

23 Kopar, 45.

24 İslam Peygamberi I/201; Büyük İslam Tarihi, I/265.

25 İslam Peygamberi I/203.

26 Bakara 69; 73:15; Büyük İslam Tarihi, I/203.

problemlerini çözmek için kendi hukuk sistemini kullanıyorlardı.[27] Fakat bazen kendi hukuki problemlerinin çözümü için Hz. Peygamber'e müracaat ettikleri de vuku bulmuştur.[28] Bir defasında Medineli bir yahudi bir müslüman tarafından kasten öldürülmüştü. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona kısası uygulamıştır.[29]

Hz. Peygamber yeni bir din getirdiği halde hiç kimseyi İslam'a girmesi için zorlamamıştır. Bu husus Yahudiler için de söz konusudur. Nitekim İslam öncesi devirde çocuğu olmayan Medineli Araplar, şayet Allah kendilerine bir çocuk verirse, çocuğu kendilerinden din bakımından daha üstün gördükleri Yahudi terbiyesi üzerine yetiştireceklerine dair adakta bulunurlardı. Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde bu şekilde Yahudi dini üzerine yetiştirilmiş çocuklar da vardı. Hz. Peygamberle aralarındaki anlaşmaya uymayan Beni Nadir Yahudileri Medine'den çıkarılırken bu çocukları da yanlarına almak istemişlerdi. Çocukların müslüman aileleri buna engel olmak isteseler de, Hz. Peygamber onların bu isteklerine "Dinde zorlama yoktur"[30] ayeti uyarınca karşı çıkarak yahudileşmiş bu Arap çocuklarının onlarla beraber gitmelerine izin vermiştir.[31]

Belli bir dönem Yahudilerle iç içe yaşayan Hz. Peygamber sosyal hayatın gereği olarak Yahudilerin yaptığı dini vecibelere de şahit oluyordu. Bazen kabre götürülen bir cenaze, müslümanların yerleşim birimlerinden de geçiyordu. Böyle bir seferinde Hz. Peygamber götürülen cenazeyi gördüğünde ayağa kalkmış, cenazenin yahudilere ait olduğu hatırlatılınca "bir cenazeyi gördüğünüzde ayağa kalkın" tavsiyesinde bulunmuştur.[32]

Yine Hz. Peygamber birlikte yaşamanın verdiği zorunluluktan dolayı gayri müslimlerle ticari ilişki içinde

---

27 İslam Peygamberi I/213-214; Asr-ı Saadet, I/214.

28 Buhari, Husumat, 4 (111/90), Şehadet, 19 (111/159); Hamidullah, II/663; Büyük İslam Tarihi, II/269; Güner, 264.

29 Öztürk, 166.

30 Bakara, 256; Taberi, Camiu'l-Beyan, III/13-18.

31 Ebu Davud, Cihad, 126 (111/544); Güner, 176.

32 Buhari, Cenaiz, 49; Öztürk, 158.

bulunmuştur. Medine'de bedelini sonra vermek üzere bir yahudiden (tahıl) satın almış ve karşılığında zırhını rehin bırakmıştır.[33]

Hz. Peygamber'in Yahudilerle olan iyi ilişkisi Yahudilerin müslüman bir kadına yanlış bir hareket yapmaları ve Hz. Peygamber'e meydan okumalarına kadar devam etmiştir. Hz. Peygamber Yahudilerin Medine'den sürülmeleri esnasında bile müsamahalı tutumunu devam ettirmiş; onların Medine'den güven içinde çıkıp, servetleriyle beraber başka yerlere gitmelerine müsaade etmiştir.

Yahudilerin ihanet etmeleri, anlaşmayı bozmaları, düşmanlarla işbirliği yapmaları Hz. Peygamberin onlara karşı olan müsamahakar tutumunun değişmesine sebep olmuştur. Hz. Peygamber başka bir çıkış yolu bulamadığı için onlarla savaşmak zorunda kalmıştır.

Sonuç

Hz. Peygamber'in başka inançtan olan insanlara davranışında göz önünde bulundurduğu husus; karşısındaki kişilerin ehl-i kitaptan olan Hıristiyan, Yahudilerden veya putperestlerden olup olmamalarına göre değişmektedir.

Tevhid anlayışını yerleştirmek için şirk ve putperestlikle mücadele eden Hz. Peygamber'in ehl-i kitaba karşı tutumu, son derece müsamahakar bir yapı arzetmektedir. Özellikle ehl-i kitabın inanma ve inandığını yaşayabilme hak ve özgürlüğü konusunda Hz. Peygamber hassas davranmıştır. Bununla beraber o, birlikte yaşamanın verdiği zorunluluktan dolayı onlarla beraber ticaret yapmış, İslam'ın helal kıldığı yiyecekler söz konusu olduğunda onların getirdiklerini yemiş içmiştir. Fakat tevhid anlayışı söz konusu olduğunda onları yer yer eleştirmiştir. Özellikle Hıristiyanların inanç konusu edindiği teslis ve Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğu meselesini reddetmiş, kendisinden önceki peygamberlerden olan İbrahim, Musa ve İsa'nın hak peygamber olduğunu belirtmiştir. Yine O, Tevrat ve İncil'in peygamberlere gönderildiğini ancak tahrif edildiğini ifade etmiş, onlara şu çağrıyı yapmıştır: "Ey kitap ehli sizinle bizim aramızda

---

[33] Buhari, Buyu 14 (111/18).

müşterek olan bir kelimeyi itiraf edelim (Ortak olan kelimeye gelin), yani Allah'tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyelim, ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım, içimizden hiç kimseyi Allah'tan gayrı (tapılacak) bir rab (efendi) edinmeyelim. -Şayet bu söze rağmen sırt çevirecek olurlarsa, bırak ve şöyle de - siz şahit olun muhakkak ki biz (Allah'a) itaat edip ona teslim olanlardanız."[34]

Hz. Peygamber Yahudi ve Hıristiyanlarla olan ilişkilerinde adalet, iyilik, ahde vefa gibi evrensel değerleri daima göz önünde bulundurmuştur.

Saygılarımla.

---

34 Al-i İmran, 3/64.